

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Devarim

Premsla, Yitshak Itshak ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

ב'י

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10244

ראה יא יב

השמש בארץ הכנעני הישב
בערבה מול הגלגל אצל
אלוני מורה: לא כי אתם עברים
את הירדן לבא לרשת את
הארץ אשר יהיה אלהיכם
נתן לכם וירשתם אותה
וישבתם בה: לכ ושמרתם
לעשות את כל החקים ואת
המשפטים אשר אנכי נתן
לפניכם היום: יב ח אלה
החקים והמשפטים אשר

תשמרון

תרגום אשכנזי סא

געגען זאנגען אונטערנאנג,
אין דער לאנדשאפט דען
פאלקען כנען, דאז אויף דעם
פלאטען לאנדע ווארענט:
געגען גלגל איבער, נעבען
דעם האיינע מרה: (לא) ווען
איהר איבער דען ירדן גע-
נאנגען זיין ווערדעט, דאז
לאנד איינצונעהמען, דאס
דער עוויגע אייער גאטט אייך
אייננעכט: איהר ווערדעט ען
אייננענאמען אונד אייך
דארין בעזעצט האבען:
(לכ) זא בעאבאכטעט זארג-
פאלטיג אללע דיא געזעטצע
אונד רעכטע: דיא איך אייך
הייטע פארלעגע:

יב (ח) דינען זינד דיא
געזעטצע אונד
דיא רעכטע, דיא

רש"י

בזמנא דההוא יתב
במישרא לקבל גלגלא במער מישרא
מורה: (לא) ארי אתון עברין ית
ירדנא למיעל למירת ית ארעא דני
אלהכון יהי ככון ונתתין יתה ונתיתכון
בה: (לכ) ותמרון למעבד ית כל קומיא
ות דניא די אגא יתיב קדמיכון יומא דין: יב (ח) אליו קומיא ודיניא
די

אנד

ות דניא די אגא יתיב קדמיכון יומא דין: יב (ח) אליו קומיא ודיניא

די

תרגום אונקלוס

ות דניא די אגא יתיב קדמיכון יומא דין: יב (ח) אליו קומיא ודיניא

באור

ובהנה נזה באיזה מקום מההרים: מול, כמו נכח: הגלגל, כמו וירדוף עד דן, או דרך
בבוא' או שני שמות (כל זה מהראב"ע): לפי שבימי יהושע נקרא גלגל כמו שאמר היום גלותי
את חרפת מנרים, לכן אמר שמה קראו כן בדרך כנראה, או שני מקומות נקראו כן אחד
דימי משה ואחד בימי יהושע: אצל, סמוך: אלוני מרה, הוא שכם, שנאמר עד מקום
שכם עד אלון מורה (בראשי' י"ג ו'). (רש"י): (לא) כי אתם עברים, הטעם כן תחלו
לעשות, ותהיה הארץ לעולם לנחלה לכם (הראב"ע), והכונה שחלו לשמור ולעשו' המצוות
מיד אשר בואם לארץ, וזהו ושמרתם לעשות:

יב (א) אלה, עתה יתחיל לבאר הדיכין הסתומים ולהוסיף עה שנת חדש במדבר ועיין
בראש

תרגום אשכנזי

ראה יב

תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר
נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיךָ לְךָ
לְרִשְׁתָּהּ כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר־אַתֶּם
חַיִּים עַל־הָאָרֶץ: ^ב אַבְדֵּן
תֵּאבְדוּן אֶת־כָּל־הַמִּקְמוֹת
אֲשֶׁר עֲבַדְתֶּם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־
אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֵת־
אֱלֹהֵיהֶם עַל־הַהָרִים הַרְמִים
וְעַל־הַגְּבְעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ
רֵעֵן: ^ג וְנִתְּצוּ אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם
וְשִׁבְרֵתֶם אֶת־מִצְבְּוֹתָם

דיא איהר זארגנפאלטיג צו
בעאכאכטען האכט: אין דעם
לאנדע, דאז דער עוויגע,
דער גאטט איירער עלטערן,
דיר איינצונעהמען גיבט: צו
אללען צייטען, זא לאנגע
איהר אויף דיועם ערדרייכע
לעבען ווערדעט: (ב) איהר
מיסט אללע דיא שטעללען
צערשטארען, ווא דיא
פאלקער, דיא איהר אויף
טרייבט, איהרע גאטטער
געדינט האבען: אויף האהען
בערגען, אויף היגעלן,
אונד אונטער יעדעם גרינען
בויםע: (ג) רייסט איהרע
אלטארע איין, צערברעכט
איהרע שטאנדוויילען,
פערברענגט

ואשריהם

ר ש"י

תרגום אונקלוס

די תשרון למעבד בארעא די יחביי
אלהא באכהתך דה למירתה כל
ימאי די אתון קיטין על ארעא:
(ב) אבדא תאבדון ותדל אתרא
די פלחו תכע עמטיא די אתון ירתין
יתחון יתדענתחון על טמריא רמא

יב (ב) אבד תאבדון אבד ואחר כך
תאבדון מכלן לעוקר עבודת אלילים
שצריך לשרש חסריה: את כל המקומות אשר
עבדו סג וגו' ומה תאבדון מהם את אלהים
אשר על ההרים: (ג) מוצת של אבנים
הרבה: מצבה של אבן אחת והיא בימים
ששכיבו במשנה אבן שחצבה מתחלתה לבימים:
אשרה

ועל קטתא ותחזות קד אילן ענוף: (ג) ותתערעון יתאגוריהון ותתברון
יתדקמתהון
ואשריהון

באור

בראש הכפר: (ב) אשר עבדו שם הגוים וגו' את אלהיהם, ותיבת אשר אתם
ירשים אותם הם כמו מאמר מוסגר: עץ רענן, כתרנומו אילן ענוף, כלומר אילן שענכו
מרוכים וארוכים שתחת כלו היו עובדים לאלילים: (ג) מצבחהם, יתכן שהמצבה היא אבן
שעליה היה נתון האליל, או כלי הקטרה והניסוך (פאסטמענט, שטאנדזיילי): ואשריהם,
אילן הנעבד, (רש"י), לדעת המתרגם האשכנזי הוא מקום שבו שטולים אילנות רבות והוא
כמו יער קטן, אבל האילנות עומדים על סדר מה ויש מקום רחב ביניהם שסוככים בענפיהם
ועושים כל, וכן נמצא בספרים הקדמונים שהיו עובדים בנוקמות הללו: ופסילי אלהיהם,
הם העשים מעץ, והעד תגדעון ואין גדיעה על דבר המתפוצץ כסלע ואבן, וכן הוא בתרגום
אשכנזי

וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בְּאֵשׁ וּפְסִילֵי
 אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וְאִבְדֹתֶם אֶת־
 שָׁמַם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא : (ד) לֹא־
 תַעֲשׂוּן בְּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם :
 הָ כִי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־
 יבַחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־
 שְׁבִטֵיכֶם לְשׁוֹם אֶת־שְׁמוֹ שֵׁם
 לְשַׁכְּנֵי תְדַרְשׁוּ וּבֹאת שָׁמָּה :
 וְהִבַּאתֶם שָׁמָּה עֲלֵיכֶם
 וּבַחֲיִכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂרְחֵיכֶם

פֶּעַר כֶּרֶעֲנַנְט אִיהֶרַע הָאֵינַע ,
 הוּיֵאֵט דִּיא גַעֲשֵׁנִי צִמְטָן בִּילְדֶר
 אִיהֶרַעֶר גַּאָטְטֶער אֹום : אֹונד
 פֶּעַר טִילֶגַט אִיהֶרַעֶן נֶאָמַעֶן
 פֶּאָן דַּעֲמוּעֶל־בַּעֶן אָרְטַע :
 (ד) דַּעַם עֻוִיגַעֶן , אִיעֶרַם
 גַּאָטְטַע זָאָלֶלֶט אִיהֶר אֹוּף
 דִּיוַע וּוִיזַע נִכְטֵ דִינַעֶן :
 (ה) זָאָנְדֶרַעֶן צו דַּעַם אָרְט
 רֹוּן , דַּעֶן עַר אֹוּוִי זָאָלֶלֶעֶן
 אִיעֶרַן שְׁטָאָמַמַעֶן עֶרוּוִאָהֶלֶעֶן
 וּוִירַד , וּוִינַעֶן נֶאָמַעֶן דָּאָרְזִין
 צו זַעֲטְצַעֶן : צו דִּיוַעֶר זִינַעֶר
 רַעוּזִידֶעֶנֶץ זָאָלֶלֶט אִיהֶר
 וּוִאָלֶלֶעֶן , דָּאָרְטֶהִין זָאָלֶלֶט
 דוּא קָאָמַמַעֶן : (ו) דָּאָרְטֶהִין
 זָאָלֶלֶט אִיהֶר אִיעֶרַע גַּאָנַצַעֶ=
 אָפֶפֶּעַר , אֹונד אָנְדֶרַע

ו

ואת

שלא־כִּטְאָפֶפֶּעַר , אִיעֶרַע צַעֲהֶנְטַעֶן , אִיעֶרַע

תרגום אונקלוס

ר ש"י

וְאֲשֵׁרֵיהֶון תִּזְקְרוּן בְּנֹרָא וְצִלְמֵי
 טַעוּתֵהֶון תִּקְוֶצְצוּן וְתִזְכְּרוּן יַת
 שׁוּמְהֶון מִן אֶתְרָא תְהוּא : (ד) לֹא־
 תַעֲבֹדוּן כְּדִין קְדָם יְיָ אֱלֹהֵכֶון :
 (ה) אֱלֹהֵן לְאֶתְרָא דִּי־יִתְרַעֵי יְיָ
 אֱלֹהֵכֶון מִכָּל־שְׁכִיטֵיכֶון לְאֶשְׂרָאָה
 שְׁכִנְתֵיהָ תִטְּן לְבֵית שְׁכִנְתֵיהָ תִתְּבַעֶון
 וְתִיתוּן לְתַמְּן : יוֹתִיתוּן לְתַמְּן עֲלוּתְכֶון
 וְנִבְסַת־קוּדְשֵׁיכֶון וְיַת־טַעֲשֵׂרְחֵיכֶון
 וַיַּת

אֶזְרָה • אִילִין הַנְּעַבַד : וְאִבְדֹתֶם אֶת שָׁמַם •
 לִכְנוֹת לַהֶם שֵׁם לְגַכְאֵי בֵית גַּלִּיִּי קוּרִין לַה
 בֵּית כְּרִיא עֵין כָּל עֵין קוּן : (ד) לֹא תַעֲשׂוּן
 כִּן • לְהַקְטִיר לְשָׁמַיִם כָּכָל מָקוֹם כִּי אִם בְּמָקוֹם
 אֲשֶׁר יבַחַר • דְּבַר אֲחַר וְכַתְּבֹתֶם אֶת מִזְבְּחוֹתֶם
 וְאִבְדֹתֶם אֶת שָׁמַם לֹא תַעֲשׂוּן כִּן • אִזְהַרָה
 לְמוֹסַק אֶת הַשֶּׁם וּלְכּוֹתֶן אֲבָן אֶחָת מִן הַמִּזְבֵּחַ
 אוּ מִן הַעֲזֹרָה אֲמַר רַבִּין גַּמְלִיאֵל וְכִי תַעֲלֶה עַל
 דַּעֲתֵךְ שִׁישׂרָאֵל כּוֹתֵבִין אֶת הַמִּזְבְּחוֹת אִם שֵׁלֵא
 תַעֲשׂוּ כַּמַּעֲשִׂיָהֶם וּיְגַרְמוּ עֲוֹנוֹתֵיכֶם לְמַקְדָּשׁ
 אֲבוֹתֵיכֶם שִׁיתַחֲרַב : (ה) לְשַׁכְּנֵי תְדַרְשׁוּ • זֶה
 מַשְׁכַּן שִׁילָה : (ו) זְנֻחֵיכֶם • שְׁלֵמִים שֶׁל חוּבָה •
 מַעֲשֵׂרוֹתֵיכֶם • מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה וּמַעֲשֵׂר שְׂכִי לְאִכּוּל
 לַפְּתִים

באור

אֶשְׁכְּנֵי : (ד) לֹא תַעֲשׂוּן כִּן , הַטַּעַם שֶׁלֹא תִזְכְּרוּן עַל הַגְּבֻעוֹת וְהַהֲרִים רַק אֵל הַמָּקוֹם שִׁשׁוּם
 שְׁמוֹ (הַרֶאֱבֵעַ וְהַרְשַׁבֵּס) : לְשַׁכְּנֵי תְדַרְשׁוּ , לְכַבְּדוּ (מָקוֹם מַשְׁכַּן כְּבוֹדוֹ) , תְּדַרְשׁוּ וּבֹאת
 שְׁמָה לְרֵאוֹת אֶת פְּנֵי הַאֲדוּן ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל , וּמִמֶּנּוּ אֲמַרו חַכְמִים שְׂכִינָה • (הַרְמַבַּן) , וְכִן
 הוּא בְּתַרְגוּם הָאֶשְׁכְּנֵי , וְכִן ת"א לְבֵית שְׂכִינְתֵיהָ : הַרְדְּשׁוּ , שְׁתַּלְכוּ שְׁמָה מֵאַרְץ מִרְתַּק ,
 וְתַשְׁאֲלוּ אִנְהָ דַרְךְ בֵּית ה' ? וְתֹאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה בֵּית אֵל • כֹּלֶשֶׁן בִּיזוֹן יִשְׁאֲלוּ
 דַרְךְ הַנֶּה פְּתִיחָה • (הַרְמַבַּן) , וְכִן בל"א : (ו) עֲלֵיכֶם , עוֹלַת חוּבָה : וּבַחֲיִכֶם , שְׁלֵמִים
 שֶׁל חוּבָה • (רַש"י) : מַעֲשֵׂר הַיְּבֵרִים , מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה וּמַעֲשֵׂר שְׂכִי • (רַש"י) : תְּרוּמַת יְדֵכֶם ,
 אֵלוּ

וְאֵת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם
 וְנִדְבָרֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקִרְכֶם
 וְצִאֲנֵכֶם : וְאֶכְלֶתֶם שֵׁם לְפָנַי
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל
 מַשְׁלַח יְדְכֶם אֲתֶם וּבְהֵיכֶם
 אֲשֶׁר בֵּרַכְתִּי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ : כִּי לֹא
 כִּתְעִשׂוּן כָּלֵךְ אֲשֶׁר אֲנַחֲנוּ עֹשִׂים
 כִּי הָיוּ אִישׁ כִּרְהִישׁוֹ בְּעֵינָיו :

איירע מילדע העבע : גע=
 ליבע אונד פרייאווילליגע
 גאבען, וויא אויך דיא ערוט=
 געבורטהען אייערו גראסען
 אונד קליינען פיהען ברינגען :
 (ז) דאזעלבוט פאר דעם
 עוויגען אייערם גאטט פער=
 צעהרען, אונד אייך נעבוט
 אייערן הווייליטען איין פער=
 גניגען מאכען : מיט דעם, ווא
 איהר רורך דען זעגען דען
 עוויגען אייערו גאטטען ער=
 ווארבען האבט : (פ) איהר
 מיסט אללרא ניכט אלא

טהון, וויא וויר יעצט היר טהון: איין יעדער וואו איהם בעליבט: דען

תרגום אונקלוס

רש"י

וְיֵת אֶפְרָשׁוֹת יִדְכּוֹן וְנִדְרֵיכּוֹן
 וְנִדְבָרֵיכּוֹן וּבְכּוֹרֵי תוֹרֵיכּוֹן וְעֵנְכּוֹן :
 (ז) וְתִיכְלוֹן תִּמְזֵן קָרָם יי אֶלְהֶכּוֹן
 וְתִתְחַדּוֹן בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יִדְכּוֹן אֲתוֹן
 וְאִנְשׁ פְּתִיכּוֹן דִּי בְּרַכְתִּי יי אֶלְהֶךָ :
 (ח) לֹא תִעְכְּדוֹן בְּכָל דִּי אֲנַחֲנָא עֲבָדִין
 חָקָא יוֹמָאֲדִין גְּבַר כְּלִדְבְּשֵׁר
 בְּעֵינֵיהּ : ארי

לפנים מן החומה: תרומ' ידכס' אלו
 הנכורים שנאמר בהם ולקח הכהן הטנא
 מידך: ובכורות בקרכס' לתתם לכהן
 ויקריבם שם: (ז) אשר ברכך ה' לפי
 הברכה הנא: (ח) לא תעשון ככל אשר
 אנחנו עושים וגו' מוסב למעלה על כי אתם
 עובדים את הירדן מיד אתם מותרים להקריב
 בצמה כל ארבע עשרה שנה של כיבוש וחילוק
 ובצמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים
 פה היום במשכן שהיא עמכם וכמשח והוא
 כשר להקריב בו קטא' ואשמות נדרים ונדנו'
 אבל

באור

אלו הנכורים, שנאמר ולקח הכהן הטנא מידך (דברים כ"ד ד') (רש"י): ודרך הפשט
 לדעת הרמב"ן ז"ל, כל מה שאדם מרים מנכסיו להקדישו לגבוה נקרא תרומה, מלשון כל
 מרים תרומת כסף וגו', וכן אמר במכס ונתת לאלעזר הכהן את תרומת ה' (במדבר ל"א
 כ"ט), והיא חולין גמורין: ואמר תרומת ידכס, מה שתרומתו נדרתוכס מן הנא נידכס,
 שלא נטעה בתרומת הכהנים: והזכיר בקרבן שלשת מיני הנדרים, והן האומר הרי עלי
 קרבן, והוא נדר, והאומר הרי זה קרבן, והוא נדבה, והתרומה אשר ירים מכל אשר לו
 כסף או זהב, או שיביא בהמתו חולין א הכהן, ויאמר הרי זה מידי לגבוה, וכל אה קייבים
 צמחיה: (ז) ושמוחם בכל משלח ידכס, הטעם ושמתם אתם ובתיכם בכל משלח
 ידכס אשר ברכך ה' אלהיך: משלח ידכס, וכן אם לא שלח ידו, והענין המשתמש בלבר
 כרכונו וחפצו או מוכרו וכותנו או זורקו לים הוא שלח ידו, ואם הדבר הוא שלו לפי שראוי
 להשתמש בו לכל נרכיו נקרא משלח ידו: (ח) איש כל הישר בעיניו, עושה: והטעם כי
 ושאל כנטו במדבר לזכות כל בקרם וכאנס שלמים לפני המזבח: אבל באיזה מקום שיהיה
 המזבח יעשה אותם, ואם לא ירצה לאכול שור ושה לא יתחייב להביא קרבן כלל, וגם
 כן אינו חייב להביא בכורות ולא מעשר בצמה ומועשר שני, והנה לא יבוא בחיוב המזבח כלל
 ואפילו ברגלים לא נתחייב לבוא לשם, וכן

ט כי לא-באתם עד-עתה אל-
הַמְנוּחָה וְאֶל-הַנְּחִלָּה אֲשֶׁר-
יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ: יוֹעֲבֵרְתֶם
אֶת-הַיַּרְדֵּן וַיִּשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ
אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנַחֵל
אֶתְכֶם וְהָנִיחַ לָכֶם מִכָּל-
אֵיבֵיכֶם מִסְבִּיב וַיִּשְׁבְּרֶתֶם-
בְּמַח: שני יא וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-
יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשֵׁבֶן
שָׁמוֹ שָׁם שָׁמָּה תָבִיאוּ אֶת-כָּל-

אשר

(ט) דען נאך זייד איהר ניכט
צו דער רוהע, אונד צו דעם
בעזיטצע געקאממען: דען
דער עוויגע דיין גאטט דיר
געבען ווירד: (י) איהר
ווערדעט אבער איבער דען
ירדן געהן: אונד אין דעם
לאנדע וואָהנען, דאָ דער
עוויגע אייער גאטט אייך צום
ערבע געבען ווילל: ער ווירד
אייך רוהע פֿערשאַפען פֿאַר
אללען אייערן פֿיינדען אומ-
הער, אונד איהר ווערדעט
זיכער אונד רוהיג וואָהנען:
(יא) אללען זאללט איהר אַן
דען אַרט, דען דער עוויגע
אייער גאטט ערוואַהלען
ווירד, זיינען נאָמען דאָ-

ועלכות רעוידירען צו לאסען, דאָרטען וואָלט איהר אללען דאָזיעניגע ברינגען,

וואָ

תרגום אונקלוס

רש"י

(ט) אַרִי לֹא-אֲתִיתוּן עַד פְּעוּן לְבֵית
נִיחָא וְלֹא-אֲחַסְנָא דִּי אֱלֹהֵי יְהֵב לָךְ:
(י) וְתַעֲבְרוּן יַת יַרְדֵּנָא וְתַתְּבוּן
בְּאֶרְעָא דִּי אֱלֹהֵיכוֹן מְחַסִּין יַתְכוֹן
וַיְנִיחַ לְכוֹן מִכָּל פְּעֻלֵי-דְקִבְיָכוֹן
מִסְחֹר סְחֹר וְתַתְּבוּן לְרוּחְצוֹן:
(יא) וַיְהִי אֲתֵרָא דִּי יִתְרַעֲי יִי אֱלֹהֵיכוֹן
בֵּיה לְאֲשֶׁר-רָאָה שְׂכִינְתֵיהָ תִמְן לְתִמְן
תִּיתוֹן יַת-דָּבַל דִּי

אבל בזמנה אין קרב אלא הכיור והכידב וזהו
איש כל הישר בעיניו כדריס וכדכות שאתם
מתנדבים על ידי שישר בעיניכם להביאם ולא
על ידי קובה אותם תקריבו בזמנה: (ט) כי
לא באתם. כל אותן ארבע עשרה שנה: עד
עתה. כמו עדיין: אל המנוחה. זו שילה:
נחלה. זו ירושלים: (י) ועברתם את הירדן
וישבתם בארץ. שתחלקוה ויהא כל אחד מוכיר
את חלקו ואת שטחו: והניח לכם. לאסור
כעש וחלוק ומנוחה מן הגויס אשר הכיח ה'
לכחות בם את ישראל (שופטים ג') ואין זו אלא
בימי דוד אזוהיה המקום וגו' כמו לכם בית
הבחירה בירושלים וכן הוא אומר בדוד ויהי
בבית ארזים וארון ה' יושב בתוך הידיעה (שמואל ב' ז'): (יא) שמה תביאו וגומר.
למעלה

באור

וכן אחרי זריקת הדם והקטר הקלבים בשלמים יאכל אותם במדבר בכל מקום שירצה, כי
לא נתן בהם הכתוב מחיצה, אבל אוכלים אותם במחנה וסוף למחנה, והנה אין להם בכל
ענין הקרבנות חיצה רק איש הישר בעיניו יעשה, על כן כוה בכאן כי אחרי המנוחה והנחלה
לא יעשו כן אבל יבואו בחובה למקום ידוע וכבשר מהשם ויביאו שם הזבחים והמעשרו' ויחכלו
שם במחיצה לפני ה' (הרמב"ן): (י) וישבתם במחנה, בטעם הוא תואר פעל הישיבה
(5) י א 17 כלומר

וואו איך איך געביטרהע :
 איירע גאנצע אפפער אונד
 אנדרע שר אכטאפפער ,
 איירע צעהנטען אונד מילדע
 העבע , אונד דיא אווערע
 לעזנע געליכדע , דיא איהר
 דעם עוויגען צו עהרען גע
 לאבען ווערדעט : (יב) דאס
 זעלבט זאללט איהר פער
 גניגט זיין פאר דעם עוויגען
 אייערם גאטטע : איהר ,
 איירע זאנהע אונד טאכטער ,
 קנעכטע אונד מאגדע , וויא
 אויך דער לוי , דער זיין
 אייערן טהארען איזט , דען
 דיזער ווירד קיין טהויל אונד
 קיין ערכנוט אונטער אויך בע
 קאממען : (יג) דיזע דיק ,
 דאס דוא דיזע אפפער ניכט
 אן יעדעם ארטע , דער דיר
 אין דיא אווען פאללט ,
 דארבריינגוט : (יד) זאנדערן אן דען ארט , דען דער עוויגע אין איינעם דיזער
 שטאממע ערוואהלען ווירד ,

אשר אנכי מצויה אתכם
 עלתיכם וזבחיכם מעשרתיכם
 ותרמת ידכם וכל מבחר
 נדריכם אשר תדרו ליהוה :
 יושמתהם לפני יהוה אלהיכם
 ארתם ובניכם ובנתיכם
 ועבדיכם ואמהתיכם והלוי
 אשר בשעריכם כי אין לו חלק
 ונחלה אתכם : י השמר לך
 פדתעלה עלתיך בכל מקום
 אשר תראה : י כי אם במקום
 אשר יבחר יהוה באחד שבטיך

שם

דארבריינגוט : (יד) זאנדערן אן דען ארט , דען דער עוויגע אין איינעם דיזער
 שטאממע ערוואהלען ווירד ,

ר ש י

תרגום אונקלוס

למעלה אמר לענין זילה וכאן אמר לענין
 ירושלים ולכך חלקם הכתוב ליתן היתר בין
 זו לזו משחרבה זילה ובאו לכוב ומרבה טוב
 ובאו לנבעון היו הנמות מותרות עד שבאו
 לירושלים : מנחר כדריכם מלמד שיביא
 מן המובחר : (יג) השמר לך ליתן לא מעשה
 על הדבר : בכל מקום אשר תראה אשר
 יעלה בלבך אבל אתה מוקריב על פי כביא כגון
 אליהו בהר הכרמל : (יד) באחד שבטיך
 בחלקו של בנימין ולמעלה הוא אמר מכל
 שבטיכם

די אנא מפקד יתכון עלותכון ונכסת
 קודשיכון מעשריכון ואפרשות ידכון
 וכל שפר נדריכון די תדרון קדם יי :
 (יב) ותחרון קדם יי אלהכון אתון
 ובניכון ובנתיכון ועבדיכון
 ואמהתיכון וליואה די בקריוכון ארי
 בית ליה חולק ואחסנא עמכון :
 (יג) אסתמר לך דלמא תסיק עלותך
 בכל אתרא די תחוי : (יד) אלהו באתרא די יתרעי יי בחדא משבטך

תמן

באור

כלומר שחשבו יבינה נטחה : (יא) מבחר נדריכם , מלמד שיביא מן המובחר : (יב) :
 (יב) ובניכם ובנהיים ועבדיכם ואמהתיכם , הכל בכלל בתיכם הנאמר למעלה , וכאן
 הוסיף הלוי חייבים אתם לשמרו כי אין לו נחלה כאשר יש לך : (הראב"ע) : (יג) השמר
 לך

בכל אתרא די תחוי : (יד) אלהו באתרא די יתרעי יי בחדא משבטך

ראה יב

שם העלה ערתיך ושם תעשה
כל אשר אנכי מצוה: טו רק
בכל אות נפשך תזבח ואכלת
בשר כבד ברת יהוה אלהיך
אשר נתן לך בכל שערך
הטמא והטהור יאכלנו בצבי
וכאיל: טז רק הדם לא תאכלו
על הארץ השפכנו כמים:
לא תוכל לאכל בשעריך

מעשר

ערדע גיסען, וויא וואסער: (יז) אלליין דען צעהנטען

תרגום אונקלוס

תמן תסיק עלותך ותמן תעבד כל
די אנא מפקד לך: (טו) לחוד בכל-
רעות נפשך תבוס ותיכול בשרא
בכרבא דיי אלהיך די יחייב לך בכל
קרנך טסאכא ורכיא ייכלניה בבשר
טביא ואילא: (טז) לחוד דמא לא
תיכלון על-ארעא תשרניה כמייא:
(יז) לית-לך דרשו למיכל בקרנך

מעשר

בו טמא וטהור אוכלין בקערה אחת: ככני
לפוטרו מן הזרוע והלחיים והקיבה: (טז) רק
זריק דם במוצא לא תאכלו: תשפכנו כמים.
כמים להכשיר את הזרעים: לא תאכלו.
(יז) לא תוכל. רבי יהושע בן קרחה אומר יכול אתה אכל איך ראשי כיוצא בו ואת

תרגום אשכנזי סד

דארטהין זאללזט דוא דיינע
גאנצע פפער ברינגען: אונד
דאזעלכזט אללען פערריכטען
וויא איך דיר געביטוהע:
(ט) יעדאך קאנוט דוא אין
אללען דיינען טהארען, נאך
אייגעם בעליבען, שלאכטען
אונד פלייש עסען, נאך דעם
זעגען דעו עוויגען דיינען גאט=
טעו, דען ער דיר בעשידען
האט: דאזעלכזט קאן דער
אונריינע מיט דעם ריינען
עסען, זא וויא איינען רעה
אדער איינען הירש: (טז) נור
דאז בלוט זאללט איהר ניכט
עסען: זאנדערן אויף דיא

פאך

רש"י

שנטיכס הא כינז כשקנה דוד את הגורן
מארוכה היבסי גבה הזכב מכל השנטיס ומכל
מקום הגורן בחלקו של בכימין הי': (טו) רק
בכל אות נפשך בנה הכתוב מדבר אם צבצר
תאזה להתיירה להם בלא הקרבת אימורים
הרי אמור במקום אחר כי ירטיב את גבולך
וגו' ואמרת אוכלה בשר וגו' בנה זה מדבר
בקדשים שנפל בהם מוס שיפדו ויאכלו בכל
מקום יכול יפדו על מוס עובר תלמוד לומר
רק: תזבח ואכלת. אין לך בהם היתר גיזה
וחלב לא אכילה ע"י זביחה: הטמא והטהור.
לפי שבאו מוס קדשים שנאמר בהם והבשר
אשר יגע בכל טמא לא יאכל הוכרך להתייר
וכאיל. שאין קרבן בזה מהם: ככני וכאיל.
הדם לא תאכלו. אע"פ שאמרת שאין לך בו
לומר לך שאין צריך כסוי. דבר אחר הרי הוא
בא הכתוב ליתן לא תעשה על הדבר:
לא תוכל. רבי יהושע בן קרחה אומר יכול אתה אכל איך ראשי כיוצא בו ואת

היבסי

באור

לך, הזהיר פעם שנית על זה כדי להוסיף בשר תאזה שמותר לזבחו בכל מקום, ובעבור שהשלמי
הם קודש ויש כרת על טמא שאכל בשר קודש אמר על בשר תאזה שמותר הטמא והטהור לאכול
יחדיו (פירוש הרשב"ע): (טו) בצבי וכאיל, שאינו קרב על המזבח, ולשון רש"י בצבי
וכאיל לפוטרו מן הזרוע והלחיים והקיבה: (טז) רק הדם, אע"פ שאמרת לך שאין בו זריק'
דם במוצא לא תאכלו (רש"י): (יז) לא תוכל, איך ראשי: לא אבל בשעריך מעשר
דגנך

תרגום אשכנזי

ראה יב

מעשר דגנך ותירושך ויצחקך
ובכרתך בקרבך וצאנך וכל
נדריך אשר תזר ונדברתיך
ותרומת ידך: יח כי אם לפני
יהוה אלהיך תאכלנו במקום
האשר יבחר יהוה אלהיך בו
אתה ובנך וברתיך ועבדך
ואמתך והלוי אשר בשעריך
ושמחת לפני יהוה אלהיך בכל
משלח ידך: יט השמר לך פן

פאן דיינעם געטריידע, מאזט
אונד אַעל, דיא ערוזטגעבור-
טען דיינען גראַסען אונד
קליינען פֿיהען: אונד אַללע
געליכדע דיא דוא געראַבען
ווירזט, אַללע פֿרײַאוויליגע
געשענקע אונד מילדע העכע
דאַרפֿוט דוא אין דיינען
שטאַדטען ניכט פֿערצעהרען:
(יח) זאָנדערן אַן דעם אַרטע,
דען דער עוויגע דיין גאַטט
ערוואָהלען ווירד, זאָלל'זט
דוא זאָלבען פֿערצעהרען:
דוא, דיין זאָהן אונד דיינע
טאָכטער, דיין קנעכט דיינע
מאָגד, אונד דער לוי,
דער אין דיינען טהאָרען
איזט: אונד דיר פֿאַר דעם

תעזב

עוויגען דיינעם גאַטטע, מיט דעם, וואָז דיינע האָנדע ערוואָרבען, אין פֿערגניגען
מאַכען: (יט) היטע דיק,

רשי

תרגום אונקלוס

מעשר עבודך חמרה ומשחה ובכורי
תורה וענה וכל יצירתך די תורה ונדבתך
ואפרישות ידך: (יח) אלהו קדם יי
אלהך תיכלניה באתרא די יתרעי יי
אלהך ביה את וברך וברתך ועבדך
ואמתך ולינאה די בקרבך ותחדי
קדם יי אלהך בכל אושמות ידך:
(יט) אסתמר לך דלמא תשבוק

היבוסים יושב ירושלים לא יכלו בני ישראל
להורישם (יהושע ט"ו) יכולים היו לא שאינן
השואן לפי שכרת להם אנדרהם ברית כשלקח
מהם מערת המכפלה ולא יבוסים היו אלא
חתיים היו אלא על שם העיר שמה יבוס כך
מפורט בפרקי דרבי אליעזר והוא שכאמר כי
אם הסיך העורים והפסחים (שמואל ב' ה')
כלמים שכתבו עליהם את השנועה: ובכרות
בקרך אזכרה לכהנים: ותרומות ידך
אלו הביכורים: (יח) לפני ה' לפני מן
החומה: והלוי אשר בשעריך: אם אין לך
לתת לו מחלקו כגון מעשר ראשון תן לו מעשר
עני אין לך מעשר עני הזמינהו על שלמך: (יט) השמר לך

ליתן

באור

דגנך וגו', עש הלויים ידבר, גם בישראל במעשר שני על דעת רבים, ובכרת בקרבך ונאמן
עש הכהנים ידבר כי הלויים גם הכהנים בכלל ישראל, כמו ואנו אתכם (דברים ג' י"ח):
שדבר עש שני שנטים וחמי לבד, וכן אך פדה תפדה (במדבר י"ח ט"ו), עש ישראל ידבר:
והטעם מי שהוא קייב לפדות, וכן לאכול בשעריך וכן לפני ה' אלהיך תאכלנו מי שהוא קייב
לאכלו (הראב"ע): (יט) השמר לך, הוסיף להזהיר שלא לעזוב את הלוי לפי שאין לו
חלק

ראה יב

תרגום אשכנזי סה

תַּעֲזֹב אֶת־הַלֵּוֹי כָּל־יְמֵיךָ עַל־
אֲדַמְתֶּךָ: ס כִּי־יִרְחִיב יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ בְּאֲשֶׁר דִּבַּר־
לָךְ וְאָמַרְתָּ אֲכַלְהוּ בָשָׂר כִּי־
תֵאָוֶה נַפְשֶׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל־
אוֹת נַפְשֶׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר: כא כִּי
יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם ה

דאס דוא דען לוי ניכט פֿערֿ
לאַסעזט: זאָ לאַנגע דואַ
הויף דיינעם ערדרייכע
לעבעזט: (כ) ווען דער עוויגע
דיין גאַטט, דייע גראַנצען
ערווייטערן ווירד, ווייז ער
דיר פֿערהייסען, אונד דואַ
שפּריכזט, איך מאַכטע פֿלויש
עסען, ווייל דיר עטוואַ דוּאַ
לויט אַנגעקאַממען, וועלכען
צו עסען: זאָ קאַנט דוּאַ
נאָך וואָהלגעפֿאַללען פֿלויש
עסען: (כא) דער אָרט, דען
דער עוויגע דיין גאַטט ערֿ
וואָהלען ווירד, זיינען נאַמען
דירפֿטע

ווכחת

דאָהין צו זעטצען, דירפֿטע

תרגום אונקלוס

רש"י

תִּשְׂבֹּק ית־לינאָה כל יזמך על־
אַרְעָךָ: (כ) אַרִי יִפְתִּי יי אֱלֹהֶיךָ ית
תְּחִיבֶךָ כְּמֵא דִי מְלִיל־לָךְ וְתִימַר
אֲכֹל בָּשָׂר אֲרִי תִתְרַעֵי נַפְשֶׁךָ לְמִיכַל
בָּשָׂר אֲכֹל רַעֲוַת נַפְשֶׁךָ תִּיבַל
בָּשָׂר אֲרִי יתְרַחַק מִנְּךָ אֲתֵרָא
דִּי יתְרַעֵי יי אֱלֹהֶיךָ לְאֲשֶׁר־אָה שְׁכֵנְתִּיה
תִּמְן ותכום

ליתן לא תעשה על הדבר: על אדמתך. אבל
בגולה איך מזהר עליו יותר מעכשיו ישראל:
(כ) כי ירחיב וגו' למדה תורה דרך ארץ
שלא יתאווה אדם לאכול בשר לא מתוך רחבת
ידיים ועושר: בכל אות נפשך וגו'. אבל
במדבר נאמר להם בשר חוליך אלא אם כן
מקדישה ומקריבה שלמים: (כא) כי ירחק
ממך המקום. ולא תוכל לבא ולעשו שלמים
בכל יום כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם:
וזנחת כאשר כוונתך. למדושיש טווי בזניסה
היאך

באור

חלק וכתל' ואתה על אדמתך: (כ) כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך, אין עעס הרחבה זאת
כאותה שנאמר ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך וגו' ויספת לך עוד שלש ערים (דברים ד' ח'
ט'), שאם כן לא היה בשר תאוה מותר בבואם לארץ, אבל אם נאמר כי יכרית ה' אלהיך
את הגוים האלה וגו' ונתן לך את ארצם, והם שבעה הגוים אשר יזכיר בכל מקום, ואז נכדיל
שלש ערים, וכן עשה יהושע. ואחרי כך אמר כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר נשבע
לאבותיך, וזה ירמוז לעשר העממין שנתנו לאברהם: אבל כאן אמר כאשר דבר, והם הגוים
האלה אשר ה' אלהיך נתן לך את ארצם כי מיד לאחר שכבשו ושלקו הותר להם בשר תאוה.
(הרמב"ן): אכלה, הה"א נוספת: כי האוה נפשך, כי אכילת בשר לא היתה מכויה
בימים הקדמונים כמו בזמנינו, ולא היו אוכלים בשר כי אם לפרקים ולתאוה רבה: (כא) כי
ירחק, אין העם שיהי' מותר בהרסקת מקום בלבד, שאם כן יהיו יושבי ירושלים הסמוכי'
אסורים בבשר תאוה, אבל עם כל ישראל ידבר, ואמר להם כי כאשר ירחיב ה' את גבולכם,
ולא תהיו כולכם יושבים סביב למשכן כאשר אתם היום במדבר יהי' לכם בשר החוליך מותר,
כי אי אפשר שתלכו כולכם ממקום דמוק אל המקום אשר יבחר ה' ותזבחו זבחים שלמים כל מה
שתאכלו

וּזְבַחַת מִבְּקָרָהּ וּמִצֹּאֲנָהּ אֲשֶׁר
 נָתַן יְהוָה לָךְ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָךְ
 וְאִכְלִיתָ בְּשַׁעֲרֶיךָ בְּכֹל אוֹתֵי
 נַפְשֶׁךָ: כִּי אֵךְ כַּאֲשֶׁר יֹאכֵל
 אֶת־הַצִּבִּי וְאֶת־הָאֵיל בֶּן
 הַתְּאֵכְלָנוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יִחְדוּ
 יֹאכְלֵנוּ: כִּי רַק חֲזֹק לְבַלְתִּי אֲכֹל
 חֲדָם כִּי חֲדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא
 תֹאכֵל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר:

דירפטע צו ווייט אב פאן דיר
 זיין: הוא קאנט דאהער פאן
 דינעם גראסען אונד קליינען
 פירה, דאן דיר דער עוויגע
 געגעבען, זא שלאכטען ווי
 איך דיר בעפאהלען: אונד
 נאך הערצענלוזט אין דינען
 שטאדטען פערצעהרען:
 (כג) יעדאך ווירד עז גע
 געסען, וויא מאן רעה אדער
 הירש איסט: דער אונריינע
 איסט מיט דעם ריינען צו
 זאממען: (כג) נור וויא דארין
 זארגפאלטיג, דאס דוא דאן
 בלוט נישט עפעזט, דען דאן
 בלוט איזט דער לעבענוג

גייזט: אונד דוא זאללוט דען לעבענוגייזט נישט מיט דעם פליישע פערצעהרען:

דוא

תרגום אונקלוס

רש"י

וּתְבֹאֵם מִתּוֹרָהּ וּמִעֲנָהּ דִּי יְהִי לָךְ
 כְּמֵא דְפִקְדָתָהּ וְתִיכּוֹל בְּקִירוֹךְ כְּכֹל
 רְעוּת נַפְשֶׁךָ: (כג) בְּרַם כְּמֵא
 דְּמִתְאֲכִיל בְּשַׁר־טְבִיא וְאֵילָא בֶּן
 תִּיכְלִינָה מִסְאָבָא וְדִכּוּא כְּחֵדָא
 יְכַלִּינָה: (כג) לְחֹזֵר תִּקְרַךְ בְּדִיל־דְּלֹא
 לְמִיכָל דְּמֵא אַרְי דְּמֵא הוּא נַפְשָׂא
 וְלֹא תִיכּוֹל נַפְשָׂא עִם בְּשָׂרָא:

היך ישחוט והן הלכות שחיטה שנאמרו
 למשה בסיני: (כג) אך כאשר יאכל את הכבש
 וגו' איך מזהר לאכלן בטהרה אי מה בני
 ואיל חלבן מותר אף חולין חלבן מותר תלמוד
 לומר אך: (כג) רק חזק לבלתי אכול הדם
 ממה שנאמר חזק אתה למד שהיו שטופים בדם
 לאכלו לפיכך הוצרך לומר חזק דברי רבי
 יהודה רבי שמעון בן עזאי אומר לא בא
 הכתוב אלא להזהירך ללמדך עד כמה אתה
 צריך להתחזק בנזות אס הדם שהוא קל
 להשמר מיינו שאין אדם מתאווה לו הוצרך
 לתוקף באזהרתו קל ומומר לשאר נזות: ולא
 תאכל הכפש עם הבשר אזהרה לאבר עין
 הקי

לא

באור

שתאכלו (ומה שאינו טהור בכל אינו במקבת) (הרמב"ן): וזבחת מבקרך וגו' כאשר
 צויהך, למדנו שיש טווי בזבחה היך ישחוט, והן הלכו שחיטה שנאמרו למשה בסיני
 (רש"י), ואמרו בספרי כאשר צויתך, מה קדשים בשחיטה אף חולין בשחיטה: והענין
 שבקדשים כאמר ושחט ושחטו, ושחיטה בל"ק טפל על הכרת סימוני הנואר, ומה שנאמר
 וישחטם במדבר, הוא מליצה שזכא אותם כבאן טבחה, ומעתה אמר שיזבח החולין כאשר
 צויתך בקדשים, שהוא בסימוני הנואר. מדברי הרמב"ן: (כב) אך, הכוונה שהשחיטה
 תהי' כמו שחיט קדשים, אבל לא האכילה, וכן מתורגם בל"א: (כג) רק חזק, ממה
 שנאמר חזק אתה למד שהיו שטופים בדם לאכלו, לפיכך הוצרך לומר חזק דברי ר' יהודה,
 ר' שמעון בן עזאי אומר לא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק
 בנזות

ל
פ
ה
ל
פ
ד
ק
צ
ל
ש
ו
ה
ס
ה
ע
ו
ל
ו
ג
ה
ר
ב
ש
ל
ה
ה
ב
ש
ת
ד
ס

מִדְּלֹא הַתְּאֲכִלְנוּ עַל־הָאָרֶץ
 תִּשְׁפַּכְנוּ כַּמַּיִם : כִּי לֹא הַתְּאֲכִלְנוּ
 לְמַעַן יִיטַב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ
 כִּי־תַעֲשֶׂה הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי יְהוָה :
 כִּי רַק קִדְשִׁיךָ אֲשֶׁר־יְהִי לָךְ
 וּנְדָרֶיךָ תִּשְׂאֵא וּבֹאתָ אֶרֶץ־הַמִּקּוֹם
 אֲשֶׁר

(כד) הוא זאללוט עו ניכט
 עסען : זאנדערן וויא וואסער
 אויף דיא ערדע גיסען :
 (כה) ווען דיא דאן בלוט
 ניכט איסעזט : זאטהוט דוא,
 וואו אין דען אויגען דען
 עוויגען רעכט אויט, זא ווירד
 עו דיר אונד דיינען קינדערן
 נאך דיר וואהל געהען :
 (כו) דאחק געגען וואו דוא
 פאן גערווירל יגטען זאכען
 האוט, אונד דיינע געליכדע : מוסט דוא אויפלעדן, אונד דאמיט אן דען ארט קאממן,
 דען

תרגום אונקלוס

רשי

לֹא תִיכְלִינָה עַל אֶרְעָא תִשְׁרִינָה
 בְּמַיָּא : (כה) לֹא תִיכְלִינָה בְּדִיל
 דְּיִיטַב לָךְ וּלְבָנֶיךָ בְּתַרְךָ אַרְי תַּעֲבַד
 דְּכִשְׂר קִדְמֵי יְיָ : (כו) לְחֹזֵר מֵעֲשֶׂר־
 קוּדְשֶׁךָ דִּיהוּן לָךְ וּנְדָרֶךָ תַּטּוּל וְתִיתִי
 לֵאתְרָא

החי : (כד) לא תאכלנו • אזורה לדס
 התמנית : (כה) לא תאכלנו • אזורה לדס
 האיצרים : למען ייטב לך וגו' • לא ולמד מתן
 שכרן של מצות אס הדס שכפשו של אדם קצה
 ממנו הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו קל
 וחומר לגזל ועריות שכפשו של אדם מתאווה
 להס : (כו) רק קדשיך • אף על פי שאתה
 מותר לשחוט חולין לא התרתי לך לשחוט את
 הקדשים

באור

במצות : אס הדס שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאווה לו הוצרך לחזק באזהרתו ק"ו
 לשאר מצו' : ודברי ר' יהודה נאותין אל הפשט, שאף אס הדס נפשו של אדם קצה ממנו,
 אפשר שהיו דבקים ורגילים בו בהיותם במצרים, כי היו זבחים את זבחייהם לשעירים,
 והס אלילי היער והשדה (וואלדגעטן), כמו שכתוב ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים אשר
 הם זונים אחריהם (ויקרא י"ז ז'), וכתוב יזבחו לשדים לא אלוה (דברים ל"ג י"ז), והיתה
 העבודה ההיא באכילה מן הדס, כי היו מקבצים את הדס לשדים, והס אוכלים עליו,
 וממנו, ומשבו שעי' זה יתבאר ויעשו פעולות נוראו', וכבר הזכיר מזה הרב המורה ז"ל :
 ולא שיהי' זה הטעם באסור אכילת הדס, שהרי הכתוב מפרש טעמו, כי הדס הוא הנפש
 וגו', אבל מזה הטעם היו שטיפים בו ורודפים אחריו עד מאוד, כדרך המון בני אדם
 המשתוקקים לדעי' את העתיד ולעשו' מעשים מבהילים ומרביילים, וכל תועפות האלילים
 והעצבים נולדו על דרכי היצר ההוא : ולזה הוצרך לכפול האזהרה מאכילת הדס פעמים
 רבות, ואמר רק חזק לבלתי אכול את הדס, שלא יתפתה לטעמו המסיתים וא ישעה בדברי
 שקר : ומן הטעם ההוא בעצמו נטעונו בכסוי הדס, שהוא הפך העבודה ההיא, ובעבור
 שלא היו רגילים בו כי אס הכידי' ואכזו השדה, אשר שם ירקדו השעירים, לא באה המצוה
 ההיא כי אס בדס החיה והעוף אשר יזוד השדה וביער, ולא חשש אס ישפך דם בהמה
 הבית' (מדברי הרמב"ן בשני לשון) : (כה) למען ייטב לך, שלא יאכל נפש בהמה,
 שתשחי' נפשו וכפשו בניו אחריו, על כן לבניך אחרים : כי תעשה הישר, כי אס לא תאכל
 דם או תעשה הישר בעיני ה' : (כו) רק קדשיך, עולות ושלמים ונדריים : חשא, תשאס,
 כלומר

אשר יבחר יהוה: כו ועשית
 עלהיך הבשר והדם על מזבח
 יהוה אלהיך ודם זבחיך ישפך
 על מזבח יהוה אלהיך והבשר
 תאכל: כח שמר ושמעת את
 כל הדברים האלה אשר אנכי
 מצוה למען יטב לך ולבניך
 אחריך עד-עולם כי תעשה
 הטוב והישר בעיני יהוה
 אלהיך: ס שלישי כט כייכרית

יהוה

דען אויגען דען עוויגען גאטטעו גוט אונד רעכט איזט: (כט) ווען דער עוויגען

דיין

תרגום אונקלוס

רש"י

לא תרא דיי תרעי יי: (כו) ותעב
 עלותך בשרא ודמא על מזבחא דיי
 אלקה ודם נכסת קודשך ישפך
 על מזבחא דיי אלקה ובשרא
 תיכול: (כח) טר ותקבל ית בל-
 פתגמא האלון די אנא מפקד לך
 בדיל דייטב לך ולבנה בתרה עד-
 עלמא ארי תעבד דתקו ודבשר קדם
 יי אלקה: (כט) ארי ישיצי יי

הקדשים ולאכלן בשעריך בלא הקרבה אלא
 הביאם לבית הבחירה: (כו) ועשית עולותיך
 אם עולות הם תן הבשר והדם על גבי המזבח
 ואם זבחי שלמים הם דם זבחיך ישפך על
 המזבח תחלה ואחר כך והבשר תאכל ועוד
 דרשו רבותינו רק קדשך באל ללמד על הקדשי
 שנסוזה לחרץ וללמד על התמורות ועל ולדות
 קדשים שיקרבו: (כח) שמור זו משנה שאתה
 צריך לשמרה בבטחך שלא תשכח כענין שכתור
 כי נשים כי תשמרם בבטחך (משלי כ"ב) ואם
 שכיתה אפשר שתשמע ותקיים הא כל שאינו
 בכלל משנה אינו בכלל מעשה: את כל
 הדברים שתהא חביב עליך מצוה קלה כמצוה
 קמורה: הטוב בעיני השמים: והישר בעיני
 אדם

באור

כלומר תביאם אל המקום הנבחר: (כו) הבשר והדם, ומבשר והולך דם זבחיך ישפך והבשר
 תאכל: והבשר תאכל, עם הכהן ידבר אם הוא בכור או סטא' או אשם והסוק והחזה,
 ואם שלמים יאכל רבם הישראלי. (הראב"ע): (כח) כי תעשה, אש תעשה: (כט) כי
 יכרית, גם זאת הפרשה דבקה עם כי ירחיב, כי אם לא ינכח את הגוים לא ירחיב את
 גבולו. (הראב"ע): ולפי מה שכתבנו למעלה יפה כדבקה הפרש' הזאת שהי' האזהרה מלדרוש
 לעז', והבאה אחריה בכבודת האקר, עם אסור אכילת הדם, שגם הי' הרחקה מתועבות
 המתקדשים

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
 אֶתָּה בְּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם
 מִפְּנֵיךָ וּיְרִשְׁתָּ אֹתָם וַיִּשְׁבְּתָה
 בְּאַרְצָם: ל הַשְׁמֹר לְךָ פֶּן
 תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי־הַשְׁמֹדִם
 מִפְּנֵיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם
 לֵאמֹר אֵיכָּה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם
 הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וַאֲעֲשֶׂה
 כֵּן גַּם־אֲנִי: לא לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן
 לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־הַזֹּעֵבֹת

יהוה

דיין גאטט דיזע פאלקער ,
 וועלכע רוא צו פערטרייבען
 הינגעהוט, פאר דיר אויף
 ראטטען ווירד: דוא ווירט
 איהר לאנד איינגעדומען
 אונד דארין וואהנען: (ל) זא
 היטע דין, דאס דוא איהנען,
 נאכדעם זיא פאר דיר פער
 טילגט זינד, ניכט נאך
 וואנקוט: דאס דוא ניכט
 איהרען גאטטערן נאכפאר
 שעזט אונד שפריכט, וויא
 דיזע פאלקר איהרע גאטטער
 געדינט האבען, זא ווילל אויך
 איך טהון: (לא) רוא זאללוט
 דעם עוויגען דיינעם גאטטע
 אויף דיזע ווייזע ניכט דינען:

דען

ר ש"י

תרגום אונקלוס

יְיִ אֱלֹהֵיךָ עִמָּנִי דִּי אֶתְעַלְל לְתַמּוֹן
 לְמִירַת יְתַהוֹן מִדְּקָדְמָה וְתִירַת יְתַהוֹן
 וְתַתֵּב בְּאַרְעֵהוֹן: (ל) אֶסְתַּמַּר לְךָ
 דְּלִמָּא תִתְקַל בְּתַרְיַהוֹן פִּתְרֵי דִישְׁתַּצוֹן
 מִדְּקָדְמָה וְדְלִמָּא תִתְבַּע לְמַעַן יְתַהוֹן
 לְמִימַר אַכְרִין פִּלְחִין עִמָּנִי הָאֵלִין
 יְתַטְעַנְתְּהוֹן וַאֲעֵבַד כֵּן אַף־אֲנִי:
 (לא) לֹא־תַעֲבַד כֵּן קְדָם־יְיִ אֱלֹהֵי אַרְי

קדם

כִּי־תִמְרַחַק

אדם: (ל) פן תנקש אונקלוס תרגם לשון
 מוקש ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון שלא
 מנינו נו"ן בלשון יוקש ואפילו ליסוד הנופל
 ממנו אבל בלשון טירוף וקשקוש מנינו נו"ן
 וארכובתיה דא ללא כקשן (דניאל ה') ואף זה
 אני אומר פן תנקש אחריה' פן תטרף אחריה'
 להיות כרוך אחר מעשיהם וכן ינקש משה לכל
 אשר לו (תהלים ק"ט) מקלל את הרשע להיו'
 עליו נושים רבים ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר
 ממונו: אחרי השמדם מפניך אחר שתראה
 שאשמדם מפניך יש לך לתת לב מפני מה
 כשמדו אלו מפני מעשים מקולקלים שבדיהם
 אף אתה לא תעשה כן שלא יבאו אחריים
 ושמידוך: איכה יעבדו לפי שלא ענש על
 עבודת אלילים שלא על זנות וקטור וכסוך והשתחואה כמו שכתוב בלתי לה' לבדו דברים
 הנעשים לנבזה בא ולמדך כאן שאם דרכה של עבודת אלילים לעבודה בדבר אחר כגון טוער
 לפעור

באור

המתקדשים למען יתנבאו: (ל) פן חנקש, אונקלוס תרגם לשון מוקש, ואני אומר שלא חש
 לדקדק בלשון שלא מנינו נו"ן בלשון יוקש ואפילו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טירוף וקשקוש
 מנינו נו"ן וארכובתיה דא ללא כקשן (דניאל ה'), ואף זה אני אומר פן תנקש אחריהם פן
 תטרף אחריהם להיו' כרוך אחר מעשיהם (רש"י), וכן הוא בתרגום אשכנזי (נאך וואנקאשט):
 איכה יעבדו, כדרך שעבדו הגוים האלה את אלהיהם, כן אעשה גם אני לכבוד השם,
 לששן שהעבודה היא רכוש, אך הם עבדו לזרים ואתה תעבוד לא ה': (לא) כי כל הזעבת
 ה' אשר שנא, לפי שהיתה ידיעתם וכיירהם באלהיות שא ותוהו, כמשך מזה גם עבודתם

טוענה

18

יח א

(5)

דען זיא האכען איהרען גאט =
 טערן געטרוואן , וואו דעם
 עוויגען איין גרייאל איזט ,
 אונד פאן איהם געהאסט
 ווירד, זיא פערברענגען זאגאר
 איהרע זאָהנע אונד טאָכטער
 דען גאָטטערן צועהרען :
 יג (א) אללעו , וואו איך
 אייך בעפעהלע ,
 זאללט איהר גענויא בעאָב =
 אַכטען : ניכטו הינצו טהון ,
 ניכטו דאָפאן געדומען :
 (ג) ווען איין פראָפעט אָדער
 טריימער אונטער אייך אויף =
 שטעהט : אונד גיבט דיר איין
 פֿאַרצייכען אָדער

יהוה אשר שנה עשו לאלהיהם
 כי גם את בנייהם ואת בנותיהם
 ישרפו באש לאלהיהם :
 יג א את כל הדבר אשר אנכי
 מצווה אתכם אלהו תשמרו
 לעשות לאהיסקי עליו ולא
 תגרע ממנו : פ
 ב כייקום בקרבך נביא או
 חלם הלום ונתן אליך אות או

מופת

רש"י

תרגום אונקלוס

לפעור חורק אכן למרקוליס זו היא עבודתו
 וקייב אכל זכוס וקטור וכסוך והשתחוויה
 אפילו שלא כדרכה חייב : (לא) כי גם את
 בניהם . גם לרבות את אבותיהם ואמותיהם
 אמר ר' עקיבא אכי ראיתי ארמי שכתתו לאביו
 לפני כלבו ואכלו :
 יג (א) את כל הדבר . קלה כחמורה :
 תשמרון לעשות . ליתן לא תעשה על
 עשה החמורים בפרשה שכל השמר לשון לא
 תעשה הוא לא שאין לוקין על השמר של עשה :
 לא תוסף עליו . קמשה טוטטות חמשה מינין
 בלולב ד' ברכות לברכת כהנים : (ב) ונתן
 אליך אות . בשמים כענין שנאמר בגדען
 ועשית

קדם יי דסני עבדין לשענתהון ארי
 אף ית-בניהון וית-בנותהון מוקדין
 בנורא לשענתהון :
 יג (א) ית כל פתגמא די אנא מפקד
 יתכון יתיה תטרון למעבר
 לא-תוספון עלוהי ולא תמנעון
 מניה : (ג) ארי יקום בינה נביא או
 חלם חלמא גימנו לה את או
 מופתא

באור

תועבה, על דרך משל לפי צורם שהאליל אכורי היו מקריבים בני אדם לפניו, מבלי לחוס
 ולחמול אף על בניהם ובנותיהם, ומוה תקיש על השאר, שכלם תועבת ה' אשר שאל :

יג (א) לא חסף, כבר אמרנו שהתוספת גם היא נגרעת כי על ידה ישוב העיקר טפל
 והטפל עיקר : (ב) אות או מופת, כל ענין מושג המורה על מציאת דבר וזולתו נקרא
 אות בלש"ק, או סימן בלשון רז"ל : ונראה שאות מלשון הנידו האותיות לחסור (ישעי' מ"א
 כ"ב), שעל הרוב הסימן ההוא עורה על דבר שיהי טרם שיושג, אם שהוא נמשך ומסובב
 ממנו, או דומה אליו דמיון מה, וע"י כך נתעורר על ידי הסימן ההוא לזכור את המסומן
 בדרך הזכרון להתעורר על ידי הדברים הדומים : כענין הקשת בענן, שאמר עליה, והיתה
 לאות ברית ביני ובין הארץ יהי' בענני ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן וזכרתיו את הברית
 וגו', שיהי' זכרון הברית נמשך ומסובב מראיית
 הקשת